

MANTIQUIY VA TANQIDIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRUVCHI 5 USUL

Usmonova Shahlo Saidjon qizi

*Guliston davlat universiteti Psixologiya va ijtimoiy fanlar
fakulteti Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 52-21 guruh talabasi*

Annatotsiya: Bugungi kunda ta'limda eng ko'p e'tibor qaratilayotgan narsa bu – o'quvchilarning mantiqiy hamda tanqidiy fikrlash jarayonini rivojlantirish amaliyotda qo'llashga o'rgatishdir. Biz yoritib bermoqchi bo'lgan mavzu aynan shu haqida bo'lib, unda 5 ta xalqaro ahamiyatga ega bo'lgan metod va ularning mohiyati bilan yaqindan tanishib o'tamiz.

Kalit so'zlar: mantiqiy fikrlash, tanqidiy fikrlash, muammolarni hal qilish, kreativ yondashuv, tahliliy fikrlash

Abstract: The most important thing in education today is to teach students to develop logical and critical thinking processes in practice. This is exactly the topic we want to cover, in which we will take a closer look at 5 internationally important methods and their essence.

Keywords: logical thinking, critical thinking, problem solving, creative approach, analytical thinking

Анатоция: Самое главное в образовании сегодня – научить учащихся развивать процессы логического и критического мышления и применять их на практике. Именно об этом и пойдет речь в теме, которую мы хотим осветить, в которой мы познакомимся с 5 методами международного значения и их сутью.

Ключевые слова: логическое мышление, критическое мышление, решение проблем, творческий подход, аналитическое мышление.

Tanqidiy-mantiqiy fikrlash (critical thinking) - zamonaviy ta'limning asosiy qismlaridan biridir. Bu qobiliyat o'quvchilarni murakkab muammolarni hal qilish, ma'lumotlarni tanqidiy baholash va mustaqil qarorlar qabul qilishga o'rgatadi. Xalqaro miqyosda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun turli metodlardan foydalaniladi. Ushbu maqolada o'quvchilar uchun tanqidiy mantiqiy fikrlashni rivojlantiruvchi beshta xalqaro metod va ularning amaliy ahamiyati haqida to'xtalib o'tamiz. Metodlarning mohiyati va ularning ta'limdagi ahamiyati bilan quyidagi jadvalda tanishishimiz mumkin:

N	Metod nomi	Metod mohiyati	Metodning amaliy ahamiyati
1	Sokrat usuli (Socratic Method)	Sokrat usuli aynan savollar orqali o'quvchilarni mantiqiy fikrlashga undovchi metod hisoblanadi. Ushbu metodda o'qituvchi o'quvchilarga ochiq savollar beradi, o'quvchilar esa javoblarini dalillab berishlari zarur.	-O'quvchilarning savol va javoblar orqali mantiqiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. - Mustaqil fikrlash va muhokama qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. - Ma'lumotlarni chuqurroq tahlil qilishga yordam beradi.
2	Muammoni hal qilish usullari (Problem-Based Learning - PBL)	PBL metodi asosan real hayotga xos bo'lgan muammolarni yechishga yo'naltirilgan. Ushbu metodda o'quvchilar	- O'quvchilarni amaliy muammolarni hal qilishga tayyorlaydi. - Tadqiqot va tahlil qilish ko'nikmalarini oshiradi.

		ma'lumotlarni yig'ishadi, ularni tahlil qilishadi va yechimlarni ishlab chiqishadi.	- Mustaqil ishlash va ijodiy yechimlarni topishga yordam beradi.
3	Fikr xaritalari (Mind Mapping)	Fikr xaritalari mavzularni vizual tarzda ifodalashga asoslangan metoddir. Bu usulda o'quvchilar mavzularni mantiqiy bog'liqliklar asosida tuzib, ularni tahlil qilishadi.	- Mavzularni tizimli va mantiqiy tarzda o'rganishga yordam beradi. - Xotirani va tushunish qobiliyatini yaxshilaydi. - Murakkab ma'lumotlarni sodda va tushunarli tarzda ifodalashni o'rgatadi.
4	Debatlar va muhokamalar (Debates and Discussions)	Ushbu metod o'quvchilarga o'z qarashlarni dalillar asosida himoya qilishga o'rgatadi. Bu metod asosan guruh bo'lib bajariladi, o'rtaga savol tashlanadi va bahslashiladi.	- O'quvchilarning nutq va mantiqiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. - Turli fikrlarni hurmat bilan tinglash va ularga munosabat bildirishni o'rgatadi. - Jamoa ishi va muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradi.

5	O'yinlar va simulyatsiyalar (Games and Simulations)	Ushbu metod orqali o'quvchilar mantiqiy fikrlashni amaliyotdagi tatbiqini sinovdan o'tkazishadi. Bu metod orqali o'quvchilarda qaror qilish ko'nikmasi shakllanadi.	<ul style="list-style-type: none">- O'quvchilarning qaror qabul qilish va strategik fikrlash qobiliyatini oshiradi.- Amaliyotda bilimlarni qo'llashni o'rgatadi.- Qiziqarli va interfaol tarzda bilim olish imkoniyatini yaratadi.
---	--	---	--

Sokratik suhbat – bu savollar orqali mavzuni chuqurroq tushunishga va mantiqiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan usul. Bu usulda savollar orqali fikrlash jarayoni kuzatiladi, natijada shaxs o'z fikrlarini asoslash va ularni tanqidiy baholash qobiliyatini oshiradi.

Namuna: "Internetning ta'siri" mavzusida Sokratik suhbat

1. Savol: *Internet insoniyat uchun foydali yoki zararli?*

- Fikrlash: Internet insoniyatga katta imkoniyatlar beradi, lekin u bilan birga muammolar ham keltirib chiqaradi.

- Tanqidiy baholash: Internetning ijobiy va salbiy tomonlarini aniqlash kerak.

2. Savol: *Internetning ijobiy tomonlari nimalardan iborat?*

- Fikrlash: Internet ma'lumotga kirishni osonlashtiradi, aloqani yaxshilaydi, biznes va ta'lim sohalarini rivojlantiradi.

- Tanqidiy baholash: Bu imkoniyatlar barcha uchun bir xil darajada mavjudmi?

3. Savol: *Internetning salbiy tomonlari nimalardan iborat?*

- Fikrlash: Internet asosiy manbalardan qochish, xavfsizlik muammolari, ma'lumotlarning noto'g'ri tarqalishi.
- Tanqidiy baholash: Bu muammolarni qanday kamaytirish mumkin?

Bu kabi namunalar talaygina. Ushbu metodlardan dars jarayonida foydalanish darsni yanada jonli va qiziqarli bo'lishini ta'minlab beradi. O'quvchilarning fikrlash doirasini kengaytiradi va ularda barqarorlikni shakllantiradi.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, tanqidiy va mantiqiy fikrlashni rivojlantirish zamonaviy ta'limning muhim vazifalaridan biridir. Yuqorida keltirilgan metodlar o'quvchilarni nafaqat bilim bilan, balki mantiqiy fikrlash, muammolarni hal qilish va mustaqil qarorlar qabul qilish ko'nikmalari bilan ham ta'minlaydi. Bu metodlarni qo'llash orqali o'quvchilar kelajakda muvaffaqiyatli va ijodiy shaxslar bo'lib yetishishadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. M.Karakoç, The Significance of Critical Thinking Ability in terms of Education, Istanbul Aydin University Institute of Social Sciences, Turkey
2. Md. Harun Ar- Rashid., The role of education in the tourism sector, Library & information management academic blog., 11, 2023
3. Nada J. Alsaleh Teaching Critical Thinking Skills: Literature Review, Turkish Online Journal of Educational Technology - TOJET, v19 n1 p21-39 Jan 2020
4. Nishonov A, Xaydarov B., Nuriddinov B. va boshqalar. Baholash usullari. O'quv qo'llanma. T., 2003. 190 bet.